
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Виступ академіка НАН України Бориса Вікторовича Гриньова

Шановні учасники Загальних зборів!

Хочу представити Вашій увазі деякі аспекти перспектив розвитку інноваційної діяльності в Україні. Сьогодні людство переходить від п'ятого технологічного укладу до шостого. П'ятий уклад характеризувався досягненнями у сфері мікроелектроніки, а саме електронної промисловості, роботобудування, інформаційних технологій тощо. У свою чергу, шостий технологічний уклад передбачає бурхливий розвиток біо- і нанотехнологій, штучного інтелекту і генної інженерії. На превеликий жаль, вітчизняна наука продовжує фінансування третього й четвертого технологічних укладів, а п'ятий і шостий представлено незначною мірою.

Якщо говорити об'єктивно, нині ситуація складається таким чином, що ми інвестуємо кошти у сфери, які вже існують в Україні багато років, і майже не підтримуємо майбутній розвиток. Насамперед це пов'язано з недостатніми обсягами фінансування науки,

збільшення яких нерідко навіть не перекриває інфляцію (рис. 1).

Високий рівень розвитку науки, технологій та укладності економіки, як правило, визначає і високий рівень її конкурентоспроможності. Практично за всіма світовими рейтингами, що характеризують конкурентну спроможність країн, нашими конкурентними перевагами є освіта і ємність ринку. На жаль, за показником розвитку інноваційної діяльності Україна посідає набагато слабші позиції, що свідчить про наявність у цій сфері значних проблем.

За даними останнього звіту Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність, у 2012–2013 рр. Україна посіла лише 73-тє місце серед 144 країн. При цьому ми ще й піднялися в рейтингу на 9 позицій порівняно з попередніми двома роками (рис. 2).

Отже, основними проблемами в інноваційній сфері є:

- відсутність бюджетної підтримки інноваційних проектів та ефективних податкових стимулів для інвестування в новітні технології;
- низький рівень розвитку інфраструктури інноваційної діяльності;
- низька інноваційна культура — неусвідомлення визначальної ролі інтелектуальної власності в розвитку економіки;
- відсутність необхідних фінансових інституцій підтримки впровадження інноваційних проектів.

Один із найголовніших факторів розвитку інноваційної сфери — створення правового

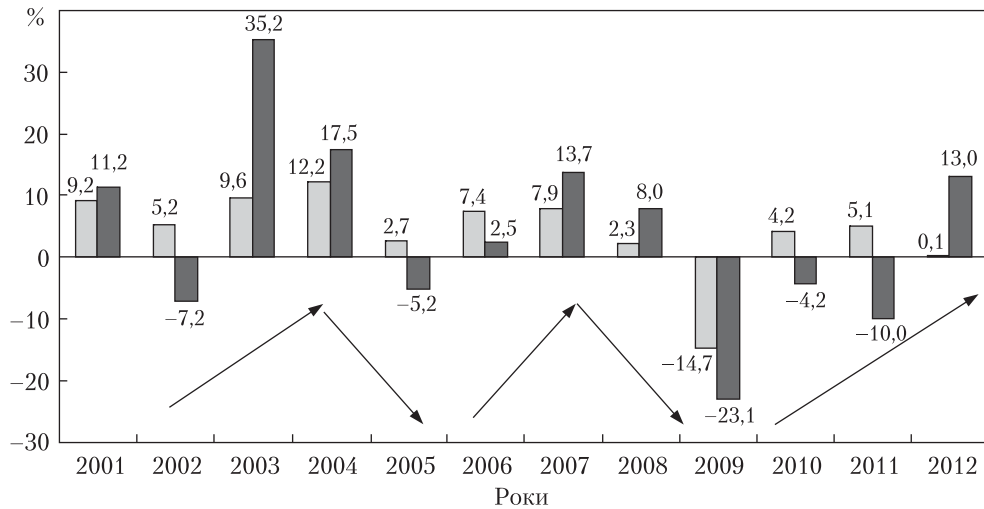

Рис. 1. Розрахунок приросту бюджетного фінансування науки з урахуванням інфляції: світлий колір — приріст ВВП, %; темний — приріст бюджетного фінансування науки з урахуванням інфляції, %

поля, що відповідає передовим міжнародним практикам, і привабливих умов для діяльності науково-дослідних установ та науковців у нашій державі. Ми активно працюємо в цьому напрямі, і яскравим свідченням цього є те, що в жовтні 2012 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (у новій редакції). Згідно з цим Законом, майнові права на розроблені за кошти державного бюджету технології передаються організаціям-розробникам для подальшої комерціалізації. Закон також визначає, що кошти, одержані в результаті трансферу таких технологій, залишаються в організації-розробника і використовуються для розвитку інноваційної діяльності.

При написанні цього Закону було використано найкращий світовий досвід, зокрема американський. Однак ви навіть не можете уявити ту кількість перешкод, з якими довелося зіткнутися під час його узгодження, і найголовніше, що основною перешкодою на цьому шляху, як це не парадоксально, був Координаційний центр з упровадження економічних реформ при Президентові України, і ця боротьба триває й досі.

З метою подальшого вдосконалення умов ведення інноваційної діяльності в Україні

Держінформнауки планує в 2013 р. розробити проекти законів України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (щодо створення Фонду підтримки пріоритетних інноваційних проектів) та «Про внесення змін до Податкового кодексу України» (у частині стимулювання інноваційної діяльності).

Крім того, з огляду на досвід Російської Федерації та інших країн Держінформнауки готує й обговорює із заінтересованими центральними органами виконавчої влади проект урядового рішення щодо створення нових механізмів фінансової підтримки науково-виробничої кооперації академічних установ та промислових підприємств.

Незважаючи на всі проблеми, я переконаний, інноваційна діяльність у нашій країні має всі шанси для подальшого успішного розвитку. Можу навести конкретні факти. Наприклад, під час розгляду заявок Комітетом з присудження Премії Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій, започаткованої цього року з ініціативи Держінформнауки для стимулювання інноваційної діяльності, я був вражений масштабністю інноваційного проекту «Антарес», головним розробником якого є КБ «Південне».

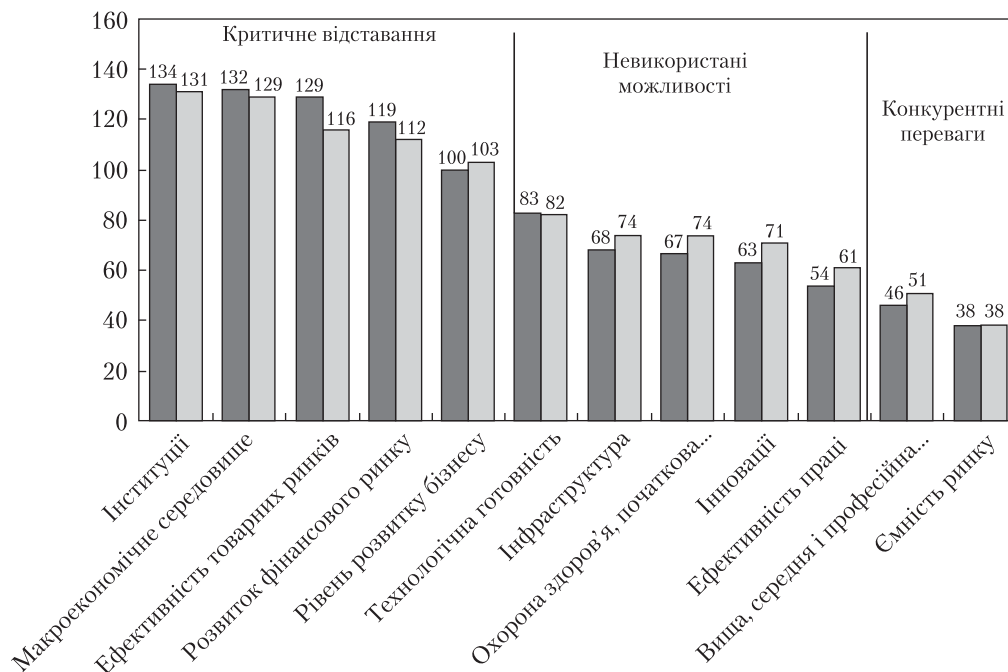

Рис. 2. Місце України у глобальному індексі конкурентоспроможності: темний колір — показники 2010 р.; світлий — показники 2011 р.

Суть цього проекту полягає у створенні основної конструкції першого ступеня американської ракети-носія «Антарес», покликаної замінити відомі всім «Спейс шатли», а також відповідного наземного технологічного устаткування для ракетно-космічного комплексу середнього класу. Загальна вартість робіт, які виконувала українська сторона протягом останніх років, становить майже 1 млрд грн. Запуск РН «Антарес» заплановано найближчим часом. Унікальність цієї події в тому, що вперше в історії з території США здійсниться запуск ракети-носія, який наполовину складається з українських компонентів. Чи можна було це уявити ще в недалекому минулому?

Окремо хотів би зупинитися ще на одному напрямі інноваційної діяльності, активну участь у якому має брати НАН України, а саме — на співробітництві з Об'єднаним інститутом ядерних досліджень та Європейською організацією ядерних досліджень.

Те, що українська продукція користується попитом, можна підтвердити на прикладі

ОІЯД. Минулого року українські наукові установи та підприємства отримали замовлення на виготовлення продукції на суму понад 4 млн дол. США, що майже в півтора раза перевищує внесок України в ОІЯД за 2012 р.

Хочу підкреслити, що таку кількість замовлень ми одержали завдяки своїй активній позиції щодо реалізації інноваційної продукції, яка створюється, виробляється й тиражується в Україні. Це і мікрокабелі, і сцинтилятори, і детектори типу «шашлик», і унікальні комплектуючі надпотужних електромагнітів, які виробляють на Новокраматорському машинобудівному заводі.

За таким самим алгоритмом очікуємо нарощування портфеля замовлень на високотехнологічну інноваційну продукцію наших підприємств після підписання Угоди стосовно надання Україні статусу асоційованого члена ЦЕРН у цьому році. Вчора ми одержали офіційний текст Угоди після останніх проведених переговорів. Наша мета — узгодити й підписати її. З набуттям цього статусу

су нам буде набагато легше перемагати в тендерах на створення різноманітних об'єктів ЦЕРН, навіть за цінами, вищими від середньоринкових (це і є однією з переваг для країн-учасниць ЦЕРН).

Наведені приклади наочно демонструють, якою комерційно успішною може бути українська наука за правильної організації та напольгливої позиції фінансуючих агентств і центральних органів виконавчої влади.

Досить часто говорять, що для ефективної інноваційної діяльності потрібні лише значні капіталовкладення. Проте це не зовсім так. Відомий американський підприємець-інно-

ватор, голова компанії «Apple» покійний Стів Джобс колись сказав: *«Інновації не мають ніякого відношення до того, скільки грошей на науково-технічні проекти у вас є. У той час, коли «Apple» розробила комп'ютер Mac, IBM витратила на науково-технічні проекти принаймні в 100 разів більше. Так що це не залежить від грошей. Це залежить від тих людей, які у вас є, від того, куди вони вас ведуть, і як багато в результаті ви отримуєте».*

Отже, нам з вами передусім потрібно генерувати справді проривні технологічні рішення та креативні ідеї, а для них обов'язково знайдуться гроші.